

Z kroniki naukowej

POWSTANIE I ROZWÓJ WYDZIAŁU FILOZOFICZNEGO UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO (1919 - 1925)

Walka o uniwersytet polski w Poznaniu ma swoją wieloletnią historię. Walka ta zakończyła się zwycięstwem społeczeństwa polskiego dopiero w 1919 r. Na ten stan rzeczy złożyło się wiele różnych przyczyn. Okazało się, że dopiero obalenie władzy junkierskopruskiego militarysty stworzyło w Wielkopolsce niezbędne warunki polityczne umożliwiające swobodny rozwój nauki i kultury polskiej. Jak powszechnie wiadomo, decydującą rolę w ostatecznym zrzuceniu jarzma pruskiego odegrało zbrojne powstanie ludu wielkopolskiego. Bez powstania nie udałoby się obalić pruskiej przemocy, nie udałoby się zatem również utworzyć uniwersytetu. Można więc śmiało powiedzieć, że uniwersytet wyrósł bezpośrednio z czynu orężnego powstańców wielkopolskich.

Koncepcja uniwersytetu rodziła się i dojrzewała w toku powstańczych walk. Jego twórcy dążyli do stworzenia wyższej uczelni w Poznaniu, ponieważ sądzili, że będzie ona miała ogromne znaczenie dla utrzymania polskości całych ziem polskich zaboru pruskiego. W jednym z memoriałów w sprawie rozwoju uczelni Senat Uniwersytetu Poznańskiego stwierdzał m. in.

„jeżeli uniwersytet traktować będziemy jako jeden z najważniejszych czynników kultury narodowej, to konieczność jego istnienia na ziemiach zachodnich, gdzie kultura narodowa wszystkimi sposobami była tłumiona, tym bardziej staje się jasną i oczywistą. Ta okoliczność również tłumaczy, dlaczego Niemcy nie godzili się nigdy na założenie uniwersytetu w Poznaniu, tu leży także ogromne znaczenie polityczne tej instytucji, na co pozwalały sobie szczególnie nacisk położyć. Uniwersytet w Poznaniu stać się ma rozsądnikiem kultury polskiej w ziemiach naszych zachodnich, ma stanąć do współzawodniczej walki z kulturą duchową niemiecką, ma przełamać dość głęboko zakorzenione u polskiej ludności zachodniej przekonanie o potędze i wyższości tej kultury nad kulturą polską, zwłaszcza iż to przekonanie opiera się na mylnym mieszanym pojęciu i identyfikowaniu kultury materialnej z kulturą duchową”.

Z przedstawionych wyżej powodów przywódcy polscy zmięrzali do jak najwcześniejszego otwarcia uczelni, bez względu na to, czy dojrzała już sama koncepcja uniwersytetu oraz, czy przygotowano już odpowiednią bazę materialno-techniczną.

W tych warunkach najłatwiej wydawało się utworzyć najpierw jeden wydział wielokierunkowy, który w tradycji uniwersyteckiej nazywano wydziałem filozoficznym. Twórcy uniwersytetu myśleli równocześnie i o innych wydziałach, podejmując nawet odpowiednie starania w tym kierunku. Najwcześniej jednak wyszukiwali kandydatów na katedry przewidziane dla wydziału filozoficznego.

Pierwszą prowizoryczną listę kandydatów na katedry wydziału filozoficznego Komisja Organizacyjna Uniwersytetu omawiała już na swoim drugim posiedzeniu w dniu 18 XI 1918 r., a więc już po zmianach spowodowanych wybuchem rewolucji w Niemczech, ale jeszcze przed wyzwoleniem Wielkopolski.

W dniu 27 XII 1918 r. w Poznaniu wybuchło powstanie, a już 1 I 1919 r. w prasie lokalnej ukazała się, podpisana przez Heliodora Święcickiego, odezwa zapowiadająca utworzenie uczelni i wzywająca uczonych polskich do zgłaszania swych kandydatur na poszczególne katedry. W odezwie tej czytamy m. in.:

„W biegu są przygotowania do utworzenia wydziału filozoficznego obejmującego nauki humanistyczne i przyrodnicze: organizują go pp. J. Kostrzewski, ks. S. Kozierowski i M. Sobeski. Przygotowuje się również utworzenie wydziałów medycznego i prawniczego. Sprawa wydziału teologicznego nie jest na razie nagłąca wobec istnienia w Poznaniu seminarium duchownego. Wszelkie przygotowania dokonują się w porozumieniu z wybitnymi przedstawicielami nauki polskiej przy uniwersytetach w Krakowie, Lwowie i Warszawie. Wobec trudności komunikacyjnych, uniemożliwiających dotarcia do wielu uczonych polskich, zwracamy się na tej drodze do wszystkich reflektujących na stanowiska docentów lub profesorów przy uniwersytecie poznańskim z prośbą o zgłoszenie się do sekretarza Komitetu Organizacyjnego (adres: dr J. Kostrzewski, Poznań, Elżbiety 4). Ze względu na ważność jak najrychlejszego przygotowania przede wszystkim wszystkich sił potrzebnych dla tworzącej się administracji i szkolnictwa polskiego, pragnelibyśmy uruchomić odpowiednie działy uniwersytetu, o ile możliwości już od 1 kwietnia 1919 r.”

Jak z powyższego wynika, organizatorzy postawili sobie bardzo ambitny plan utworzenia uniwersytetu w okresie zaledwie trzech miesięcy. W niespełna miesiąc później (w dniu 30 stycznia) najwyższa władza powstańcza (Komisariat Naczelnej Rady Ludowej) wydała dekret o utworzeniu w Poznaniu Wydziału Filozoficznego. W dniu następnym Komisariat NRL informował o tym fakcie znajdujący się jeszcze poza kordonem granicznym rząd polski w Warszawie, pisząc:

„Donosimy, że obwieszczeniem z dnia wczorajszego (30 stycznia) powołaliśmy do życia Wydział Filozoficzny jako zaczątek polskiego Uniwersytetu w Poznaniu. Na ten cel wyznaczaliśmy aż do 1 IV 1920 r. 450 000 mk. Przeprowadzenie uchwały poleciliśmy Komisji Uniwersyteckiej przy Sekcji Oświatowej Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej. Ma ona porozumieć się z Ministerium Oświaty (w Warszawie — przyp. A. C.) co do jednolitości programu naukowego i co do powołania profesorów na poszczególne kursy”.

Wydział filozoficzny powołano do życia dosłownie z niczego. W okresie tym w Poznaniu przebywało tylko kilka osób, które można było brać pod uwagę jako ewentualnych przyszłych profesorów lub wykładowców tego Wydziału. Wszyscy oni reprezentowali dyscypliny humanistyczne (S. Kozierowski, J. Kostrzewski, M. Sobeski, L. Dobrzyńska-Rybicka). Planowano, że nowo utworzona uczelnia obejmie gmach b. Akademii Wilhelma II i b. zamek cesarski. W obu tych budynkach mieściły się wówczas szpitale wojskowe, co wszakże nie osłabiało entuzjazmu organizatorów. W lutym powstał projekt obsadzenia 29 katedr. Chociaż Wielkopolska formalnie nadal jeszcze nie wchodziła w skład państwa polskiego, to jednak poszczególne kandydatury profesorów uzgadniano z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w Warszawie. Ówczesny minister tego resortu, prof. dr Jan Łukasiewicz, wychodził z założenia, iż chociaż obecnie „wszechnica poznańska mieć będzie charakter dzielnicowy i Komisariat NRL jest jej władzą jedyną, z czasem złączoną będzie z Polską i rząd potwierdzić będzie profesorów”. Z tego powodu Łukasiewicz zalecał powołanie takiego składu, „żeby skreśleń profesorów nie zaszła potrzeba”. Do końca marca udało się pozyskać kilkudziesięciu zamiejscowych profesorów. Zgodnie z zapowiedzą H. Święcickiego, pierwszy skład Wydziału zaangażowano od 1 IV 1919 r. Część profesorów przybyła jednak z opóźnieniem. Pierwsze posiedzenie Rady Wydziału odbyło się w dniu 4 kwietnia w lokalu Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W posiedzeniu brali udział: Jan Stanisław Bystron, Alfred Denizot, Ryszard Ganszyniec, Jan Grochmalicki, Seweryn Hammer, Antoni Sas-Korczyński, Józef Kostrzewski, Tadeusz Lehr-Spławiński, Kazimierz Tymieniecki, Eugeniusz Piasecki, Mikołaj Rudnicki, Michał Sobeski, Franciszek Włodarski i dr Heliodor Święcicki, który otworzył posiedzenie w imieniu działającej od

11 XI 1918 r. Komisji Organizacyjnej Uniwersytetu Polskiego w Poznaniu. Na trzy-nastu profesorów sekcję humanistyczną reprezentowało ośmiu, a przyrodniczą — pięciu. Kilkunastu innych profesorów wyraziło zgodę na podjęcie pracy w nowej uczelni, ale jeszcze nie dotarło do Poznania. Na dziekana wybrano jednogłośnie członka Komisji Organizacyjnej, historyka filozofii Michała Sobeskiego. Produkcja wybrano dopiero na IV posiedzeniu Rady Wydziału w dniu 8 IV 1919 r. Został nim kierownik Katedry Chemii Organicznej, Antoni Sas-Korczyński z Krakowa. Na I posiedzeniu Rady Wydziału omawiano ponadto problem tzw. docentów prywatnych oraz skład i zadania komisji wydziałowych.

Stanowisko profesora zwyczajnego lub nadzwyczajnego utożsamiało się wówczas z pojęciem katedry, które dzielono również na katedry zwyczajne i nadzwyczajne. Ponieważ profesorów było zbyt mało, by mogli w pełni realizować program zajęć, Rada Wydziału zgodziła się na zaangażowanie wykładowców zwanych docentami. Ze względu na brak kwalifikowanych sił, docenci habilitowani uzyskali natychmiast katedry i stopnie profesorskie. Na docentów — wykładających powoływano natomiast doktorów bez habilitacji. Rada Wydziału zastrzegła jednak, że osoby takie można angażować tylko na dwa lata. Uchwała Rady Wydziału z 4 IV 1919 r. stwierdzała, że jeśli docenci wykładający w okresie dwóch lat nie ukończą przewodu habilitacyjnego, utracą prawo wykładania. Na stanowisko docenta wykładającego zaangażowano w tym okresie sześć osób: Stefana Błachowskiego, Ludwikę Dobrzyńską-Rybicką, Jana Dobrowolskiego, Romana Pollaka, Stanisława Biernackiego. Powołano też Komisję Statutową oraz dwie Komisje Egzaminacyjne. Przewodniczącym Komisji Egzaminacyjnej sekcji humanistycznej został dziekan M. Sobeski, a sekcji przyrodniczej A. Korczyński.

Rada Wydziału zbierała się prawie codziennie. W okresie jednego miesiąca, tj. od 4 kwietnia do 4 maja, odbyto 18 posiedzeń. Do 17 kwietnia zebrania odbywały się w sali TPN, a od XIII posiedzenia w dniu 23 kwietnia — w lokalu uniwersyteckim. Na drugim posiedzeniu Rady Wydziału Filozoficznego w dniu 5 kwietnia dokonano wyboru rektora uczelni. Został nim — powołany w tym samym dniu na profesora zwyczajnego nie istniejącego jeszcze wydziału lekarskiego — dr H. Święcicki. Wyboru dokonano jednogłośnie. Obowiązki rektora H. Święcicki pełnił bez przerwy do swej śmierci w dniu 12 X 1923 r., tj. cztery i pół roku. Podjęto też uchwały dotyczące przyjęcia, nadania nazwy i podziału uzyskanych przez Uniwersytet pierwszych dwóch gmachów. Zespół budynków byłej Akademii Królewskiej Wilhelma II nazwano *Collegium Minus* (nazwa ta przetrwała do dziś). Gmach b. zamku nazwano *Collegium Maius*. Uniwersytet był częściowo użytkownikiem tego gmachu do września 1939 r. Do tego czasu używano też nadanej w dniu 5 IV 1919 r. nazwy *Collegium Maius*. Na posiedzeniach Rady Wydziału omawiano sprawę wyposażenia lokali, organizacji zakładów naukowych, biblioteki uniwersyteckiej, programu nauczania i siatki godzin. Wszystko trzeba było tworzyć od podstaw. Ponieważ Poznań nie posiadał żadnych doświadczeń w tym zakresie, przyjęto w zasadzie tradycje uniwersytetów polskich z Galicji, tj. Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Jana Kazimierza.

Wydział Filozoficzny został powołany do życia 30 I 1919 r. Wprawdzie organizacja Wydziału trwała do 1923 r., jednak pierwszych studentów zapisano już w kwietniu 1919 r. Fakt ten stał się podstawą odbycia uroczystej inauguracji Uniwersytetu w dniu 7 V 1919 r. Wydział Filozoficzny był jedynym wydziałem UP, który podjął zajęcia bezpośrednio po inauguracji w maju 1919 r. Wydział Prawa i Nauk Ekonomiczno-Politycznych powołano formalnie w lutym, ale zajęcia podjął dopiero jesienią 1919 r. Wydział Rolniczo-Leśny utworzono dopiero latem 1919 r., a Wydział Lekarski — jesienią 1920 r.

Jak wspomniano wyżej, Wydział Filozoficzny był wydziałem wielokierunkowym. W maju 1919 r. w skład Wydziału wchodziło 21 katedr, w tym 13 w sekcji

humanistycznej i 8 w sekcji matematyczno-przyrodniczej. W lipcu tegoż roku Wydział rozszerzono o nowych 20 katedr. Obsadzono je na przełomie lat 1919/1920.

W pierwszym roku akademickim na Wydziale uruchomiono następujące instytuty: fizyczny (A. Denizot), chemiczny (A. Korczyński), zoologiczny (J. Grochmalicki), botaniczny (B. Niklewski), geograficzny (S. Pawłowski), etnologiczny (J. Bystron). Rozwinęło też działalność 15 seminariów: 1) filozoficzne (M. Sobeski, A. Żółtowski), 2) pedagogiczne (A. Danysz), 3) psychologii eksperymentalnej (S. Błachowski), 4) historyczne (A. Skalkowski, K. Tymieniecki), 5) historii starożytnej (L. Piotrowicz), 6) numizmatyczne (Z. Zakrzewski), 7) prehistoryczne (J. Kostrzewski), 8) indoeuropejskie (M. Rudnicki), 9) klasyczne (S. Hammer, R. Ganszyniec, J. Sajdak), 10) literatury polskiej (S. Dobrzycki, T. Grabowski), 11) filologii słowiańskiej (T. Lehr-Splawiński), 12) romanistyczne (S. Wędkiewicz), 13) anglistyczne (od 1921 r. B. Massey), 14) germanistyczne (A. Kleczkowski), 15) matematyczne (Z. Krygowski).

Jak z powyższego zestawienia wynika, znaczną przewagę posiadały kierunki humanistyczne, a wśród nich filologiczne. Było to w pełni zrozumiałe. Katedry i zakłady przyrodnicze wymagały znacznych środków finansowych i trudno je było w tak krótkim czasie zorganizować i wyposażyć. Ponadto Uniwersytet Poznański miał do spełnienia szczególną misję, a mianowicie — podjęcie polemiki z różnego rodzaju antypolskimi, pseudonaukowymi tezami nacjonalistów niemieckich. Polemikę taką podjąć mogły przede wszystkim kierunki humanistyczne. Uniwersytet Poznański tworzył eksponowany, wysunięty najdalej na zachód polski ośrodek naukowo-badawczy. Od samego zarania rozwijał się w ostrej walce ideologicznej z usytuowanymi w Berlinie, Wrocławiu i Królewcu silnymi naukowymi i propagandowymi ośrodkami niemieckimi. Z inicjatywy M. Rudnickiego przedstawiciele różnych dyscyplin humanistycznych utworzyli przy UP Instytut Zachodnio-Słowiański, który odegrał poważną rolę w koordynowaniu badań nad dziejami zachodniej Słowiańszczyzny. Utworzono też Instytut Prehistoryczny oraz Instytut Socjologiczny. Komórki te odegrały wiodącą rolę w rozwoju swych dyscyplin w skali ogólnokrajowej. Uniwersytet starał się też utrzymać bezpośredni kontakt z całym społeczeństwem tzw. Polski zachodniej. Na wniosek prof. J. Kostrzewskiego już na VIII posiedzeniu Rady Wydziału Filozoficznego w dniu 12 kwietnia 1919 r. podjęto uchwałę o zorganizowaniu Powszechnych Wykładów Uniwersyteckich (PWU). Powołano w tym celu specjalną Komisję Organizacyjną PWU, na której czele stanął prof. dr Tadeusz Grabowski. Pierwsze wykłady powszechne poza murami uczelni rozpoczęto już w maju 1919 r., a więc równocześnie z zajęciami na Wydziale. Wykłady PWU prowadzono przez cały okres II Rzeczypospolitej, obejmując odczytami obszar ówczesnej Polski zachodniej z Wolnym Miastem Gdańskiem włącznie. W ten sposób podkreślano więź poznańskiego ośrodka naukowego z wszystkimi ziemiami polskimi zagrabionymi przez Prusy.

W latach następnych powołano też nowe seminaria i zakłady naukowe. Na wniosek A. Korczyńskiego przy Wydziale utworzono też samodzielny Oddział Farmaceutyczny, którego dyrektorem został Konstanty Hrynakowski. Początkowo zorganizowano też Studium Wychowania Fizycznego, jednak w 1922 r. przeniesiono je na Wydział Lekarski.

W roku akademickim 1924/1925 na Wydziale czynnych było 40 następujących instytutów, seminariów i zakładów naukowych: filozoficzne seminarium, seminarium socjologiczne, seminarium psychologiczne, seminarium pedagogiczne, zakład prehistoryczny, seminarium historyczne, zakład etnologiczny, seminarium historii sztuki, seminarium muzykologiczne, seminarium indoeuropejskie, seminarium archeologii klasycznej, seminarium filologii klasycznej, seminarium języka polskiego, seminarium historii literatury polskiej, seminarium filologii słowiańskiej. Instytut Zachodnio-Słowiański, seminarium filologii germańskiej, seminarium orientalistyczne, seminarium filologii angielskiej, seminarium matematyczne, obserwato-

rium astronomiczne, zakład fizyki doświadczalnej, zakład fizyki teoretycznej, zakład chemii nieorganicznej, zakład chemii organicznej, zakład chemii fizycznej, zakład mineralogiczny, zakład geologiczny, zakład geograficzny, zakład paleontologiczny, zakład botaniczny, zakład zoologiczny, zakład antropologiczny, zakład anatomii porównawczej i biologii. Ponadto na Oddziale Farmaceutycznym były: zakład chemii farmaceutycznej, zakład technologii środków lekarskich, zakład farmakognozji i botaniki, zakład farmacji stosowanej, zakład uprawy roślin lekarskich.

W skali Wydziału w zakładach tych pracowało: 30 profesorów zwyczajnych, 9 profesorów nadzwyczajnych, jeden profesor kontraktowy, 6 zastępców profesora (bez habilitacji), 6 docentów, 12 wykładowców, 13 lektorów, 3 adiunktów, 24 asystentów, 19 bibliotekarzy i jeden fotograf oraz 20 tzw. niższych funkcjonariuszy. Wydział zatrudniał łącznie 104 pracowników naukowo-dydaktycznych, 20 pracowników naukowo-technicznych i 20 pracowników fizycznych.

W okresie 6 lat powiększyła się znacznie kadra Wydziału. Dotyczyło to zwłaszcza jego części przyrodniczej, która liczyła już 10 profesorów zwyczajnych, 5 profesorów nadzwyczajnych, 3 zastępców profesora i 9 wykładowców. Gorzej przedstawiały się warunki lokalowe. Poszczególne zakłady rozrzucone były w *Collegium Maius*, *Collegium Minus*, dzisiejszym gmachu *Collegium Iuridicum*, *Collegium Rabciborskiego* (Słowackiego 6.) W 1921 r. przystąpiono do budowy *Collegium Chemicum*, którą z braku funduszy wkrótce przerwano. Ukończono ją dopiero w 1929 r., po uzyskaniu funduszy specjalnych, przeznaczonych na zorganizowanie Powszechnej Wystawy Krajowej.

Wydział Filozoficzny UP kształcił w zasadzie nauczycieli gimnazjalnych w zakresie filologii, historii, pedagogiki, geografii, chemii, fizyki i matematyki. Studia miały charakter liberalny. Student regulował samodzielnie dobór przedmiotów i kolejność ich zaliczania. Podział na lata studiów był bardzo płynny. Studia kończyły się egzaminem państwowym, uprawniającym do nauczania w gimnazjum. Bardziej zdolni mogli ubiegać się bezpośrednio o doktorat.

W latach 1919 - 1925 opuściło Wydział: około 140 absolwentów z dyplomami uprawniającymi do nauczania w szkołach średnich oraz 39 z dyplomami doktora filozofii, kilkoma habilitacjami. Były to poważne osiągnięcia dydaktyczne. Jednak tak wielokierunkowy skład Wydziału, jak i panujący na nim liberalny charakter studiów stanowiły poważne przeszkody w dalszym rozwoju pracy naukowobadawczej oraz dydaktycznej. Braki tak zorganizowanego Wydziału H. Święicki dostrzegł zresztą już w marcu 1919 r. W sprawozdaniu Komisji Organizacyjnej Uniwersytetu dla Komisariatu NRL z 11 III 1919 r. pisał on m. in.:

„Zakres fakultetu filozoficznego jest według tradycyjnego schematu tak rozległym i tak wysoce nieorganicznym zlepkiem najrozmaitszych działów nauki, że rozwój dalszy ustroju nauczania uniwersyteckiego winien iść w kierunku wyłączenia stopniowego z fakultetu nowych wydziałów. Na razie wystarczy w miejsce jednego fakultetu filozoficznego ustanowić dwa wydziały: jeden z tradycyjną do czasu nazwą filozoficznego. Tendencja ewolucji rozwinię się w ten sposób, że ostatecznie wydział filozoficzny pozostanie wyłącznie dla nauk filozoficznych, a inne działy nauk z niego będą wydzielane stopniowo. Drugim wydziałem, mającym powstać na gruncie dawnego fakultetu filozoficznego, będzie wydział matematyczny, i przyrodniczy. Do niego zaliczymy też geografię, podczas gdy geografia historyczna i polityczna pozostanie w wydziale filozoficznym.

Z biegiem czasu należy wyodrębnić z wydziału filozofii wydział historii, filozofii, literatury, sztuki itd.”.

Idea Święickiego, dotycząca podziału tradycyjnie istniejących w innych uczelniach wielokierunkowych wydziałów filozoficznych w nowo tworzącym się Uniwersytecie w Poznaniu nie znalazła początkowo zrozumienia i poparcia. W dniu 16

VI 1919 r. Rada Wydziału Filozoficznego podjęła uchwałę wypowiadającą się przeciw projektowanemu podziałowi Wydziału. Sprowadzeni przez Święcickiego profesorowie wystąpili też przeciw niektórym wstępnym decyzjom Komisji Uniwersyteckiej.

W dniu 30 XI 1920 r. Rada Wydziału domagała się w ogóle wyłączenia z Uniwersytetu wydziału rolniczo-leśnego i Studium Farmaceutycznego jako kierunków powiązanych bezpośrednio z praktyką. W uchwale stwierdzono m. in.

„Tworzenie przy uniwersytetach wydziałów o kierunkach naukowych praktycznych lub o celach odbiegających od zagadnień związanych z nauką czystą, stanowi w Polsce nowość, co do której już od początku odezwały się głosy krytyki, a nawet przestrogi”.

Ten zachowawczy, niewolniczo przywiązany do tradycji kierunek posiadał na Wydziale wielu zwolenników. Stopniowo brały jednak przewagę argumenty racjonalne. W 1921 r. Rada zdecydowała się ostatecznie na dokonanie podziału Wydziału. Podjęto odpowiednią uchwałę. Wniosek Rady Wydziału został zaaprobowany przez Senat, musiał jednak długo czekać na zatwierdzenie w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Odpowiednie decyzje w tej sprawie Ministerstwo podjęło dopiero jesienią 1925 r.

Rozporządzeniem ministra WRiOP z dnia 23 IX 1925 r. („Dz. U.” nr 17, p. 183) w sprawie zniesienia Wydziału Filozoficznego UP i utworzenia na jego miejsce wydziałów Humanistycznego i Matematyczno-Przyrodniczego dokonano poważnej zmiany w dotychczasowej strukturze organizacyjnej uczelni. Ostatnie posiedzenie Rady Wydziału Filozoficznego odbyło w dniu 16 IX 1925 r. Zamykając czynności likwidowanego Wydziału, dokonano równocześnie wyboru władz dwóch nowych wydziałów. Rozporządzeniem ministra WRiOP z 23 XI 1925 r. na nowym Wydziale Humanistycznym kreowano 23 katedry zwyczajne i 5 katedr nadzwyczajnych, natomiast na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym 13 katedr zwyczajnych i 9 nadzwyczajnych. Oddział Farmaceutyczny przyłączono do Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego. Większość katedr została obsadzona przez dotychczasowych profesorów Wydziału Filozoficznego. Sprawy te zostały uregulowane postanowieniem prezydenta RP z 11 XI 1925 r. („Dz.U.” nr 2/1926, p. 11).

Pierwsze posiedzenie Rady Wydziału Humanistycznego odbyło się 20 XI 1925 r. Pierwszym dziekanem został prof. dr J. Kostrzewski, prodziekanem prof. dr J. Sajdak, a delegatem do Senatu prof. dr W. Klinger. W pierwszym roku obsadzono 11 katedr zwyczajnych i 4 nadzwyczajne. Jednak Wydział odczuwał od początku poważne braki kadrowe. Powołano 4 zastępców profesora i 9 wykładowców.

Pierwsze posiedzenie Rady Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego odbyło się 19 XI 1925 r. Obowiązki dziekana przejął Kazimierz Wójcik, prodziekana A. Denizot, a delegatem Rady Wydziału do Senatu został J. Paczoski. Rada podjęła starania o obsadzenie wakujących katedr. W roku akademickim 1925/1926 zdołano pozyskać prof. nadzw. dra Mariana Dobrowolskiego na katedrę botaniki i uprawy roślin lekarskich. Wydział nadal borykał się z poważnymi trudnościami kadrowymi i lokalowymi.

Jak z powyższych danych wynika, działalność Wydziału Filozoficznego w latach 1919/1925 umożliwiła podjęcie kształcenia pierwszych polskich nauczycieli gimnazjalnych dla ziem polskich całego b. zaboru pruskiego. Wydział Filozoficzny w latach 1919 - 1925 przygotował około 200 takich nauczycieli. W procesie polonizacji szkolnictwa polskiego był to czynnik niezwyklej wagi. Wokół katedr i seminariów Wydziału rozwinęło się bujne życie intelektualne. Dzięki Uniwersytetowi Poznań wyrósł do rangi kulturalnej stolicy Polski zachodniej. Wydział Filozoficzny skupiał też poważną liczbę pracowników naukowych niezbędną do zorganizowania następnie dwóch wydziałów Uniwersytetu. Wydziały stworzyły z kolei podstawę

do utworzenia nowych członów organizacyjnych. W 1951 r. Wydział Humanistyczny podzielono na trzy samodzielne wydziały, a mianowicie: Filologiczny, Filozoficzno-Społeczny i Historyczny. Podział ten był przedwczesny. Uniwersytet nie posiadał bowiem wówczas odpowiedniej kadry dla obsadzenia katedr filozoficzno-społecznych. W związku z tym w roku następnym wydziały Filozoficzno-Społeczny i Historyczny zostały połączone i utworzyły jeden Wydział Filozoficzno-Historyczny. Natomiast Wydział Matematyczno-Przyrodniczy w 1951 r. podzielony został na dwa wydziały: Biologii i Nauk o Ziemi oraz Matematyczno-Fizyczno-Chemiczny. Oddział Farmacji wszedł w skład Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej. Ukształtowana w tym czasie struktura organizacyjna przetrwała do dziś.

50-rocznica powstania pierwszych katedr Uniwersytetu stanowi doskonałą okazję do snucia refleksji nad rozwojem uczelni, okazję do podsumowania jej osiągnięć i braków oraz ustalenia nowych planów rozwojowych. Wydział Filozoficzny Wszechnicy Piastowskiej w Poznaniu utworzony został praktycznie biorąc w oparciu o optymizm jego twórców. Poznań nie posiadał tradycji akademickich, kadry naukowej ani odpowiednich lokali. Mimo to w niezwykle krótkim czasie uruchomiono Wydział, a w ślad za tym całą uczelnię. Dzięki ofiarności społeczeństwa wielkopolskiego Uniwersytet został wyposażony. Ściągnięte do Poznania szczupłe kadry naukowo-dydaktyczne pracowały z wielkim poświęceniem w niezwykle trudnych warunkach. W stosunkowo krótkim czasie młoda uczelnia zdobyła sobie uznanie w świecie nauki oraz poważanie i szacunek społeczeństwa, z którym profesorowie Wszechnicy utrzymywali zawsze ścisłe kontakty. Kontakty te uległy stałemu zacieśnianiu na skutek zagrożenia ze strony imperializmu niemieckiego. Przez cały okres międzywojenny UP był uniwersytetem kresowym, poważnym ośrodkiem nauki i kultury polskiej wysuniętym najdalej na zachód. Uniwersytet odgrywał szczególną rolę naukową i polityczną. Bez ścisłej więzi z masami ludowymi roli tej nie mógłby spełnić. Uznając fakt, że UP mógł powstać i rozwijać się dzięki ofiarnej pomocy całego społeczeństwa, któremu winni jesteśmy głęboką wdzięczność, głęboki hołd oddać musimy przede wszystkim twórcom Uniwersytetu. Bez ich głębokiego patriotyzmu, ofiarności i poświęcenia nie powstałby Wydział Filozoficzny ani żadne inne wydziały.

Antoni Czubiński

OBCHODY 50-LECIA UNIwersYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

W dniach 6-11 maja 1969 r. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu obchodził 50-lecie swej działalności. Program uroczystości jubileuszowych, nad którymi honorowy patronat objął przewodniczący Rady Państwa PRL, marszałek Polski Marian Spychalski, przedstawiamy poniżej.

6 maja: koncert inauguracyjny z udziałem Chóru Chłopięcego i Męskiego Państwowej Filharmonii w Poznaniu pod dyrekcją Stefana Stulgrosza;

7 maja: pochód i uroczystość na Starym Rynku, centralna akademія w auli UAM, spotkanie gości z pracownikami uczelni, otwarcie wystawy pt. *50 lat Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, spotkanie z władzami miasta i województwa w Sali Wielkiej Pałacu Kultury, uroczystość wręczenia odznaczeń i medali pracownikom UAM, występy galowe w Operze Poznańskiej;

8 maja: odsłonięcie tablicy ku czci pierwszego rektora Uniwersytetu Poznańskiego, prof. dr H. Święcickiego, uroczystość nadania doktoratów honorowych w auli UAM, składanie adresów przez delegacje uczelni i zakładów pracy;

9 maja: wykłady doktorów honorowych na poszczególnych wydziałach, uroczysty apel młodzieży i złożenie wieńców pod Pomnikiem Bohaterów na Cytadeli,